

Yiğit Anıl GÜZELİPEK. Uluslararası İlişkiler ve Spor: İstanbul: Cinius Yayınları, 2017, x+137 s.

Klasik biçimiyle devletlerarası ilişkileri, uluslararası / bölgesel / hükümetler arası örgütleri, çok uluslu şirketleri, uluslararası normları, uluslararası toplumla olan karmaşık ilişkileri inceleyen uluslararası ilişkiler disiplini; aynı zamanda da siyaset bilimi, iktisat, tarih, hukuk, felsefe, sosyoloji, psikoloji ve coğrafya gibi diğer disiplinlerden beslenen disiplinlerarası bir inceleme alanına sahiptir. Uluslararası ilişkilerin temel araçlarından biri de diplomasi. Spor diplomasisi ise, özellikle devlet dışı aktörlerin uluslararası ilişkilerde yerini almasıyla birlikte yeni bir kavram olarak literatürde belirginleşmeye başlamıştır. Yiğit Anıl Güzelipek'in eseri uluslararası ilişkilerde sporun yerine ve nasıl bir rol oynadığına odaklanıyor. Olimpiyatlardan futbol müsabakalarına farklı spor dallarının uluslararası ilişkilerdeki yerini inceleyen *Uluslararası İlişkiler ve Spor: Tarihe Damgasını Vuran Spor Olayları ve Politik Çözümlenmeleri*, literatüre farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Disiplinlerarası bir yöntem izleyen çalışma, yakın tarihe ışık tutuyor.

Güzelipek'e göre içinde mücadeleyi barındıran spor, insanlık tarihi kadar eski bir kavram. Sporun ilk örneklerine henüz İlkçağ'da, Orta Asya, Ön Asya, Mezopotamya coğrafyalarında, Türk, Çin, Hint ve Mısır kültürlerinde rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra, yazara göre spor kavramı ele alındığında Antik Yunanlılara da değinmek gerekmektedir. Antik Yunanlılarda *gymnasion* adı verilen alanlar spor amaçlı yerlerdi. Diğer yandan, Antik Yunan Tanrısı Zeus adına düzenlenen *Olimpia* şenlikleri günümüzde Olimpiyat olarak adlandırılan dünyanın en önemli ve geniş kapsamlı spor organizasyonunun kökenini oluşturmaktadır. Sporun beden sağlığını güçlü kılmının ötesinde, diğer uygarlıklar üzerinde hâkimiyet kurma ve savaşlarda başarı sağlama adına yapılan bir beden aktivitesi olduğu anlaşılmaktadır (s.16).

Güzelipek'e göre, sporun siyasallaşması 20. yüzyılda gerçekleşir. Günümüzde en popüler sporlardan olan futbol ve basketbolun 19. yüzyıl sonlarına doğru icat edilmesi bunda etkili olmuştur (s.17). Birinci Dünya Savaşı'na yol açacak siyasi ve iktisadi şartların olgunlaşması, sporun da siyasallaşmasına sebep olmuştur. Yazar buna örnek olarak, Arjantin liginde seçkin tabakanın desteklediği *River Plate* takımıyla alt sınıfların desteklediği *Boca Juniors* takımının derbilerinde yaşanan sözlü çatışmaları örnek vermektedir (s.19). Keza İkinci Dünya Savaşı'nın ardından başlayan Soğuk Savaş döneminde spor müsabakaları da birer mücadele alanı olmuştur. ABD ve SSCB arasındaki rekabetin spora da yansıdığı bu dönemde, sporun uluslararası saygınlık anlamına geldiğini ifade eden yazar, sporun geniş kitleler ve farklı sınıflar üzerinde yarattığı ortak aidiyet duygusunun öneminin altını çiziyor. SSCB'de futbol ayrıca iç siyasetin de bir aracı haline gelmiştir. Örneğin; *Dinamo Moskova* KGB'nin, *CSKA Moskova* da Kızıl Ordu'nun takımı olarak görülmeye başlanmış ve bu da diplomasiye yansımıştır. Keza benzer bir durum Doğu ve Batı Almanya'da da yaşanmıştır.

Sporun siyasallaşması sadece Doğu Bloku ülkelerinde görülmemiştir. Bağlantısızlar Hareketinin üye ülkelerinden olan Endonezya da o dönemde sporun siyasallaştırılmasına katkıda bulunmuştur. 1962 yılında Jakarta'da yapılmış olan 4.Asya Oyunları'nda *Asya Oyunları Federasyonu*'na üye olmalarına rağmen Tayvanlı ve İsraili iki sporcuya vize verilmemiştir (s.21).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, uluslararası ilişkilerde yeni bir döneme girilir. Güzelipek, *Yeni Dünya Düzeni* adı verilen bu dönemde spor başta olmak üzere birçok kavramın yeniden tanımlandığını belirtiyor. Önceki dönemlerden farklı olarak, spor üzerinde baskı kuran otoriter rejimlerin sayısında büyük bir azalma olsa da küresel dünyanın yeni sorunları spor dünyasının da sorunları haline gelmiştir. Böylece 1990 sonrası dönemde ve özellikle 2000'lerden itibaren spor ve siyaseti bir araya getiren temel belirleyici unsur küreselleşme kavramı olmuştur (s.21). Yazara göre, "Spor artık sadece fiziksel bir aktivite değildir; siyaset gibi yönetilmeye muhtaç hale gelmiştir."

On dört bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde, 1936 Berlin Yaz Olimpiyatları'nda, siyasetin ilk kez spor vasıtasıyla sporun önüne geçtiği bir dönüm noktası işleniyor. Olimpiyatlar vasıtasıyla dünyaya barış ve demokrasi mesajları veren Hitler, olimpiyatların bitişinden sadece haftalar sonra Nazi rejiminin kurumsallaşmasına odaklanmış ve 1 Eylül 1939'da başlayacak olan 2. Dünya Savaşı'nın hazırlıklarına hız vermeye başlamıştır (s.27). İkinci bölümde, "Futbol asla sadece futbol değildir," sözüne en uygun düşen müsabaka olan 13 Haziran 1943 tarihli *Real Madrid – Barcelona* futbol maçından bahsedilmektedir. Diktatör Franco'nun desteklediği *Real Madrid* ve Katalanların desteklediği *Barcelona* maçları yıllarca iç savaşın gölgesinde oynanmıştır (s.33).

Kitabın üçüncü bölümü ise Soğuk Savaş yıllarından bir örnekle devam etmektedir; 1968 Mexico City Yaz Olimpiyatları. 1936 Berlin Yaz Olimpiyatlarının devlet propaganda aracı olarak kullanılmasına benzer şekilde, Mexico City Yaz Olimpiyatları da sporcuların ABD ve SSCB rejimlerini protesto etmesiyle dünya tarihine geçmiştir (s.46). Kitabın dördüncü bölümünde ise 1971 Nagoya Dünya Masa Tenisi Şampiyonası incelenmektedir. Bu şampiyonanın önemi uluslararası ilişkiler literatürüne *pingpong diplomasisi* terimini kazandırmasıdır. Bu dönemde ABD-Çin ilişkileri yumuşama dönemine girmiştir (s.50).

Kitabın beşinci bölümü okuyuculara şiddet olaylarının 1971 Münih Yaz Olimpiyatlarını nasıl gölgelediğini aktarmaktadır. ABD-SSCB ilişkilerinin Küba bunalımı ile gerilemesinin ardından dünya siyaseti *detant* dönemine girmişti. Ne var ki Soğuk Savaş'ın gerilimi devam etmekteydi. Arap-İsrail savaşları da bu olimpiyatı etkileyen bir faktör olmuştu (s.53). Olimpiyat köyüne saldırıda bulunanların Filistinli komandolar olduğu iddiası dünya siyasetini daha da karmaşık hale getirmişti. Ertesi gün ABD-SSCB maçının oynanacak olması da Demir Perde ile Emperyalizmin karşılaşması olarak yorumlanmıştı. Aradan geçen 45 yıla rağmen Olimpiyatlar boyunca yaşananlar hakkındaki tartışmalar devam etmektedir (s.61).

Sovyetlerin dağılmasından önceki son ulusal spor faaliyeti olan 20 Ağustos 1990 Yugoslavya-SSCB basketbol maçı, kitabın sekizinci bölümünü teşkil etmektedir. Bu maçta bir bayrak krizi yaşanmıştır ve futbolcular arasında beklenen barış sağlanamamıştır. Bu kriz Yugoslavya'nın nasıl dağıldığına da ışık tutmakla birlikte, ülkenin dağılmasının toplumsal alana yansımalarının en trajik örneklerinden birisi olmuştur (s.81).

Futbolun kirli yüzünü gözler önüne seren ve kitabın dokuzuncu bölümünü oluşturan 22 Haziran 1994 ABD-Kolombiya futbol maçı, *Uyuşturucu Savaşları'nın* iç yüzünü de göstermektedir. Söz konusu maç, hükümetlerin verdiği mücadelelerin yanı sıra, uyuşturucu kartelleri başta olmak üzere yer altı dünyasının nasıl *patronsuz* kaldığını gözler önüne sermiştir (s.89). 21 Haziran 1998 tarihinde oynanan ABD-İran Futbol maçı kitabın on birinci bölümünü oluşturmuştur. Bu maç, iki ülke ilişkilerinden ziyade, İran'da iki ezeli rakip takımın taraftarlarını yanyana getirmiştir. Barcelona ve Real Madrid arasındaki rekabetin

benzerini sergileyen Persepolis ve İstiklal takımları, ABD maçından sonra bu galibiyeti omuz omuza kutlamışlardı (s.101).

On ikinci bölümde Türk dış politikasını ve diplomasisini yoğun şekilde etkileyen Galatasaray-Juventus futbol maçı incelenmektedir. 18 Şubat 1999 tarihinde PKK lideri Abdullah Öcalan özel bir operasyonla Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmiş, Suriye, Yunanistan, İtalya ve Rusya bu sürece dâhil olmuşlardı (s.103). Bu esnada, Galatasay ile Juventus eşleşmişti ve maç İstanbul'da oynanacaktı. Siyasal bir kriz tekrar sporun önüne geçmiş, UEFA'yı da sorunun parçası haline getirmişti (s.108-109). On üçüncü bölüm, 6 Eylül 2008 tarihli Ermenistan-Türkiye futbol maçına ayrılmıştır. Türkiye-Ermenistan ilişkilerini düzeltmek için bir fırsat olarak görülen müsabaka, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir (s.115).

Uluslararası İlişkiler ve Spor: Tarihe Damgasını Vuran Spor Olayları ve Politik Çözümlenmeleri uluslararası siyasetten beslenen spor müsabakalarını ele alıyor. Sporun siyaseti ve siyasetin sporu nasıl etkilediğini dünya siyasetindeki gelişmelere bağlı olarak kronolojik olarak anlatan eser, disiplinlerarası bir yöntem izleyerek, üzerinde çok çalışılmamış bir alandaki boşluğu dolduruyor. Günümüzde spor, devletlerarası ilişkileri etkileme ve dünya çapında gündem oluşturma potansiyeli açısından diplomaside önemli bir "yumuşak güç"tür. Kamu diplomasisinin bir unsuru olarak devletlerarası ya da devlet içi gruplar arasında barışa katkı sağladığı gibi, kimi durumlarda da bu ilişkilerin kopma noktasına gelmesine de sebep olur. Ancak Güzelipek kuramsal tartışmalara, bilhassa milliyetçilik literatürüne ve diplomasinin temel unsurlarına yeterince değinmediğinden, eser bu konularda kapsamlı bir analiz sunmuyor.

Betül AKDEMİR

Altınbaş Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, betul.akdemir@altinbas.edu.tr

